

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біляєв О.М., Скуратівський Л.В., Симоненкова Л.М., Шелехова Г.Т. Концепція навчання державної мови в школах України // Дивослово. – 1996. – № 1.
2. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 216 с.
3. Вашуленко М. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання // Поч. шк. – 2001. – № 1.
4. Коваль Г. Зміст та дидактична структура уроку читання в початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови. Навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 80 с.

УДК 378

О.О. Морев

АНАЛІЗ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА УРОКАХ З ТРУДОВОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сьогодні важливим є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватися до нових потреб ринку праці. Нами доведено, що аналіз готовності вчителя трудового навчання до впровадження інновацій на уроках буде ефективним, якщо в навчальному процесі застосовуватиметься комплекс організаційних форм та інтерактивних методів, який ґрунтується з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів і спрямований на розвиток їх творчої активності. Запропонована нами методична система сприяє визначенню аналізу готовності вчителя трудового навчання до впровадження інновацій на уроках з трудової, професійної підготовки.

Nowadays skills are very important not only used by your own knowledge, and also ready to be changed and fit to labour-market new requirements. We demonstrated the analysis of the teacher of labour preparedness to implementation of innovations it will be efficient to use a complex of organizational form and interactive methods based considering age and individual features and directed into the development of their creative activities in the educational process.

Вступ. Сучасний етап відродження самостійності України, інтеграція її в світове товариство потребують створення нової системи освіти, спрямованої на формування освіченої, творчої особистості, а також забезпечення умов для найповнішого розкриття її здібностей, задоволення освітніх потреб. Сучасна освіта визначається як „стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запоруки майбутнього” [1: 4].

Вважаємо, що, орієнтуючись на сучасний ринок праці, освіта до пріоритетів сьогодення відносить уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства, готують молодь до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому важливим нині є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватися до нових потреб ринку праці; оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Велика роль при цьому відводиться готовності вчителів трудового навчання до впровадження комплексу інноваційно-організаційних форм та інтерактивних методів навчання.

Визначення завдання. Питання вдосконалення методики трудового навчання знаходиться в центрі уваги сучасної педагогічної науки, на що вказують численні дослідження О. Гедвілла, Р. Гуревича, В. Дідуха, Л. Денисенко, О. Коберника, Г. Левченка, В. Мадзігона, В. Сидоренка, Д. Тхоржевського та інших.

Таким чином, якість готовності вчителів трудового навчання до впровадження комплексу інноваційно-організаційних форм та інтерактивних методів навчання трудової підготовки визначається не лише навчальним планом і програмами. Вона значною мірою залежить і від особистості вчителя, його духовного обличчя, професійної компетенції, знань сучасної школи і перспективного педагогічного досвіду, дослідницької культури, творчого ставлення до справи, вміння співробітничати з колегами, педагогічної майстерності тощо.

Результат. Структура уроків трудового навчання в школі мало чим відрізняється від структури уроків інших предметів. У ній також присутні організаційний момент, перевірка домашнього завдання, пояснення нового матеріалу, самостійна робота учнів, підбиття підсумків. Разом з тим, усі ці елементи уроку на різних етапах навчального процесу, а також час, що відводиться на той чи інший елемент уроку, можуть змінюватися.

При виборі форм та методів роботи з учнями на уроці трудового навчання особливу увагу доцільно звертати на застосування засобів, що активізують самого учня, його логічне, технічне, конструкторське та конструктивне мислення (ділові, рольові ігри, диспути, дебати, аналіз конкретних виробничих ситуацій, проблемний виклад матеріалу). При цьому особлива увага звертається на розвиток самостійних творчих здібностей учнів, бо через творчість найбільш повно виявляються професійні інтереси та нахили.

Доцільним буде підкреслити, що уроки трудового навчання дають змогу виконати загальноосвітні завдання на кожному етапі загальноосвітньої підготовки з урахуванням аналізу знань і практичних умінь готовності вчителів трудового навчання до впровадження комплексу інноваційно-організаційних форм та інтерактивних методів навчання:

- створення умов для залучення вчителів до систематичної, продуктивної праці з елементами творчості;
- формування в учителів розуміння важливості самооцінки власних можливостей;
- залучення вчителів до конструкторсько-технічної та дослідницької діяльності на базі продуктивної праці;
- формування у вчителів здатності реально оцінювати свої можливості для вибору посильних практичних завдань;
- залучення вчителів до раціоналізаторства, винахідництва на базі змісту трудового навчання;
- формування у вчителів здатності засвоювати свої потенційні творчі можливості в різних видах діяльності [2].

Як показують дослідження для аналізу знань і практичних умінь готовності вчителів трудового навчання до впровадження комплексу інноваційно-організаційних форм та інтерактивних методів навчання потребує розробка такого змісту освіти, в який включаються не тільки наукові знання, а й мета знання, тобто методи і прийоми пізнання. Важливою є також розробка оптимальних форм взаємодії учасників освітнього процесу (учителів і учнів) [3].

Організаційні форми навчання визначаються як взаємодія вчителя і учнів, що регулюється певним, завчасно встановленим порядком і режимом. Головною характерною ознакою організаційної форми ми вважаємо те, що її застосування не пов'язано безпосередньо з характеристикою процесу навчання. Тому в трудовій підготовці можуть застосовуватись як традиційні форми навчання – лекція, семінар, екскурсія, – так і нові: дидактичні і рольові ігри, захист творчих проєктів, інтелектуальні конкурси, „мозкові штурми ” та деякі інші. У процесі застосування останніх метою заняття стає не просто досягнення певного рівня знань, умінь і навичок, як базису знань про основи виробництва, але й створення належних умов для розвитку якостей особистості, логічного й критичного мислення та необхідної поведінки.

Базуючись на попередніх теоретичних викладках і враховуючи рівень узагальненості знань, можна зробити висновок, що просто вербальна передача інформації буде малоефективною, тому виникла необхідність відібрати такі методи і засоби, які б сприяли

аналізу знань і практичних умінь готовності вчителів трудового навчання до впровадження комплексу інноваційно-організаційних форм та інтерактивних методів навчання.

Учителі повинні розуміти, що сучасний урок трудового навчання слід розглядати як нетрадиційну форму організації навчально-виховного процесу, у якому провідну роль відіграє авторське ставлення до програмового матеріалу та засоби його реалізації через організовану співтворчість з учнями. Вважаємо, що аналізу знань і практичних умінь готовності вчителів трудового навчання сприятимуть методи навчання, які характеризуються зазначеними особливостями, посиленням їх провідних функцій (насамперед, розвивального потенціалу), що визначається:

1) підвищенням практичної спрямованості методів – на основі розроблених нових підходів до визначення складності завдань, їх систематизації;

2) оптимальним поєднанням методів;

3) забезпеченням необхідних педагогічних умов для їх реалізації. Такими ми вважаємо інтерактивні методи навчання, завдяки яким відбувається взаємодія та співпраця всіх учасників освітнього процесу в вирішенні навчальних і практичних завдань. До цих методів відносяться, наприклад дебати, дискусії, рольові ігри, навчальні проекти, колективні рішення творчих завдань тощо.

Інтерактивні методи створюють необхідні умови як для становлення і удосконалення компетентностей через включення учасників освітнього процесу в колективну та індивідуальну діяльність.

Такі уроки не мають обов'язкової нормативної побудови, вони виходять за межі загальнодидактичних вимог. Структура залежить насамперед від авторів уроку: вчителя та учнів, їх взаємного діалогу, поглядів і позицій.

Таким чином, структура уроку трудового, професійного, їх композиція мають відкритий, змінний характер. Організація уроку побудована не на строгій послідовності елементів традиційної структури, а у формі рольової або ділової гри, що викликає реальні творчі процеси.

Ми прийшли до висновку що, всі компоненти діяльності вчителя і учнів тісно пов'язані між собою і залежать один від одного, що є необхідною умовою вдосконалення процесу трудового навчання. Як показало інтерв'ювання старшокласників (56 учнів міських та районних шкіл), вони бажають, щоб учитель глибоко знав свій предмет, вмів підбирати, адаптувати зміст навчального матеріалу залежно від потреб відповідного класу, навчальної групи, був оптимістичного настрою, доброзичливим і поважав інших.

Особистісний підхід до навчально-виховного процесу передбачає певну переорієнтацію свідомості вчителя, погляду на особистість учня та на себе як цінність та самоцінність. Тільки тоді навчально-виховний процес набуде особистісного спрямування, по-перше, а по-друге, всі зміни в системі освіти повинні розглядатися в контексті удосконалення уроку [4].

Дослідження вчених довели, що використання методів активізації навчання допомагає реалізувати такі принципи викладання:

- проблемності (вихідним процесу навчання має бути постановка проблеми із реального життя, що пов'язано з інтересами і потребами тих, хто навчається);
- системності цілей навчання (учіння, що має за мету зміну поведінки, охоплює всі аспекти компетентності; зміна поведінки учня можлива тільки за його ініціативи);
- опори на наявний досвід (що вимагає гнучкості концепції навчання та дозволяє враховувати досвід);
- націленості на самонавчання;
- профорієнтаційної спрямованості (орієнтація на практичне використання отриманих умінь є ключовим елементом концепції навчання);
- зворотнього зв'язку [5].

Аналіз стану підготовки вчителів трудового навчання загальноосвітніх навчальних закладів області до впровадження інноваційних методів навчання показав, що вони не володіють такими поняттями, як „активні та інтерактивні методи навчання”. Їх знання можна

було оцінити як елементарні: відповіді характеризувались фрагментарністю, розрізненістю та суперечливістю.

Учителям було запропоновано анкетування з метою виявлення рівня знань про нові форми, методи, прийоми навчання, вміння впроваджувати їх у навчальний процес на уроках трудового навчання. Особлива увага приділялась питанню: „Чи можливо на уроках трудового навчання використовувати інтерактивні методи навчання (метод проектів, дискусії, дебати, рольові та ділові ігри, мозковий штурм та ін.) ?”. Більше 60 % слухачів дали негативну відповідь і звертали увагу на те, що існує приблизна схема уроків трудового навчання, де 75 % навчального часу відводиться на практичну роботу і від неї небажано відступати. У деяких анкетах була відповідь: “Не підтримує адміністрація школи, оскільки при відвідуванні занять вони користуються приблизним аналізом занять з даного предмета”. Результати анкетування показали, що в школах ще існує жорстке адміністративне управління, яке відіграє велику роль при атестації педагогічних працівників. Багато вчителів трудового навчання зовсім не володіли методикою використання запропонованих методів. Були складені критерії оцінювання готовності вчителів трудового навчання до впровадження інтерактивних форм та методів навчання:

- відповіді характеризуються фрагментарністю, розрізненістю та суперечливістю;
- відповіді характеризуються фрагментарністю, зв’язаністю;
- відповіді характеризуються репродуктивністю, неусвідомленістю логіки та структури інтерактивних форм і методів навчання;
- відповіді характеризуються ґрунтовністю, систематизованістю;
- пасивна участь у проведенні уроків трудового навчання з використанням інтерактивних форм і методів навчання;
- активна участь у підготовці та проведенні таких уроків.

Нами було проведено дослідження серед вчителів трудового навчання міських та районних шкіл (72 чол.), за критеріями оцінювання їх знань з інтерактивних форм і методів навчання ми виділили такі рівні готовності (табл. 1).

Таблиця 1.

Рівні готовності вчителів трудового навчання до впровадження інтерактивних форм і методів навчання

№ п/п	Рівень знань з інтерактивних форм і методів навчання	Кількість учителів (%)
1.	Елементарні знання	62 %
2.	Достатні знання	27 %
3.	Високі знання	11 %

Отже, були всі підстави стверджувати, що вчителі трудового навчання були не готові до впровадження інтерактивних форм і методів навчання на уроках з трудового навчання.

Аналіз знань і практичних умінь готовності вчителів трудового навчання до впровадження комплексу інноваційно-організаційних форм та інтерактивних методів навчання на уроках дав нам змогу спланувати і розробити програму, щодо роботи з учителями з даного питання.

На базі Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів у навчальні плани підвищення кваліфікації вчителів трудового навчання було введено 14-годинний спецкурс з даної проблеми. У процесі викладання цього спецкурсу ми маємо можливість послідовно розкривати перехід від теоретичних положень до їх конкретних методичних реалізацій.

Уже увійшло у практику роботи, що кожен слухач курсів, наприкінці навчання, захищає випускну роботу. Багато вчителів уже готують роботи на основі свого досвіду щодо використання інтерактивних методів та організаційних форм на уроках трудового навчання як в основній, так і в старшій школах. 80 % учителів відмічають, що в них змінився

стереотип мислення і вони тепер можуть спрямувати свою діяльність на уроках на розвиток творчих здібностей учнів за допомогою таких інтерактивних методів як: дебати, мозковий штурм, диспут, дискусія та інших.

З метою подальшого впровадження інтерактивних методів навчання, створено обласну творчу групу, куди ввійшли науково – педагогічні працівники Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, працівники міських і районних методичних кабінетів, досвідчені вчителі з різних предметів, в тому числі 5 вчителів трудового навчання. Були розроблені і апробовані фрагменти уроків: диспутів, дослідження, полеміки, конкурсів учнівських проектів, а також уроки у вигляді рольових або ділових ігор та ін. Спільно з членами обласної творчої групи проведено 6 обласних семінарів з теми: “Впровадження інтерактивних методів навчання на уроках трудового навчання”. Організовано постійно – діючу виставку “Творча лабораторія вчителя”, де зібраний дидактичний матеріал, розробки уроків, які підготували вчителі з даного предмета.

Висновки. Результатами проведеного дослідження нами було визначено, що аналіз знань і практичних умінь готовності вчителів трудового навчання до впровадження комплексу інноваційно-організаційних форм та інтерактивних методів навчання у процесі трудового навчання буде ефективним, якщо в навчальному процесі застосовуватиметься комплекс організаційних форм та інтерактивних методів, який ґрунтується з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів й спрямований на розвиток їх творчої активності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения: Общедидактический аспект. – М.: Педагогика, 1977. – 340 с.
2. Гедвілло О.І., Мельник О.В. Формування конструкторсько-технологічних знань та вмінь на заняттях трудового навчання // Магістерські наукові студії. Збірник наукових праць магістрантів. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2003. – 296 с.
3. Вороніна Л.П. Дидактичні принципи формування загальнонавчальних умінь учнів // Педагогіка: Респ. наук.-метод. зб. / Редкол.: М.Д. Ярмаченко (відп. ред.) та ін. – К.: Рад. шк., – Вип. 29. – 1990. – С. 21-26.
4. Амонашвили Ш. А., Загвязанский В.И. Паритеты, приоритеты и акценты в теории и практике образования // Педагогика. – 2000. – № 2. – С. 22-24.
5. Андреева М.Б. Міжпредметні зв'язки у викладанні загальнотехнічних дисциплін у професійній підготовці вчителя трудового навчання: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Національний пед. унів. ім. М.П. Драгоманова. – К., 1997. – 19 с.

УДК 371.3

Л.І. Новицька

РОЛЬ ПРИКЛАДНИХ ЗАДАЧ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ФАХІВЦЯ-АГРАРІЯ

У статті обґрунтовано роль і місце прикладних задач у системі аграрної освіти студентів під час вивчення математики.

The article grounds the role and place of applications in the system of students' agrarian education in the process of learning mathematics.

Сьогодні аграрна галузь, так само як і Україна в цілому, потребує цілісної системи освіти, яка б відповідала національним інтересам, світовим тенденціям розвитку, забезпечувала б підготовку фахівців, здатних втілювати їх у життя.

Досягнення науки і техніки здійснюють неперервний і сильний вплив на всі процеси виробництва, що відбуваються в аграрному секторі виробництва, перетворюючи їх у